

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Jobbpremien – ett incitament för att öka drivkrafterna till självförsörjning

IFAU har behandlat promemorian med utgångspunkt i vårt uppdrag att bland annat genomföra studier av arbetsmarknadens funktionssätt samt följa upp och utvärdera den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

Sammanfattning

- IFAU avstyrker införandet av en jobbpremie.

Nedan kommenterar vi även kortfattat vissa av de andra förslagen kopplat till utvärdering och utformning och ansvarig myndighet.

Jobbpremier i andra länder har inte lett till ökad sysselsättning

Flera danska erfarenheter visar på begränsade effekter av jobbpremier för grupper med svag förankring på arbetsmarknaden. Arendt och Kolodziejczyk (2017, 2019) utvärderade två olika danska reformer riktade till försörjningsstödsdeltagare och ensamstående föräldrar under perioden 2011–2014, men fann inga positiva effekter på sysselsättning, inkomster eller deltagande i subventionerade anställningar. Rosholm och Svarer (2020) studerade en tredje reform från 2017–2019 som omfattade både försörjningsstödsdeltagare och andra långtidsarbetslösa. Inte heller denna jobbpremie, trots att premien var mer generös och infördes under en högkonjunktur, ledde till några positiva sysselsättningseffekter för försörjningsstödsdeltagare.

Van der Klauuw och van Ours (2013) studerade en nederländsk jobbpremie som fanns 1997–2002. De fann en viss ökning av sysselsättningen på kort sikt men inga bestående effekter på lite längre sikt, även om bonusen var betydande.

Det finns också ett par internationella forskningsstudier om insatser som liknar den svenska jobbstimulansen som är ett annat sätt att öka drivkrafterna till självförsörjning. Exempel är Palviainen, (2022) för Finland, Knoef & Van Ours (2016) för Nederländerna och Matsudaira & Blank (2014) för USA. Sammanfattningsvis indikerar denna forskning att effekterna av

jobbstimulanser sannolikt är små. En viktig förklaring är att många personer inte längre mottar ekonomiskt stöd när de börjar arbeta, vilket gör att stimulanserna inte får någon praktisk effekt. Det finns dock vissa indikationer på att insatser som liknar jobbstimulansen kan vara viktigare för vissa grupper.

Bristande drivkrafter är inte avgörande

Det kan finnas flera orsaker till att försörjningsstödmottagare förblir arbetslösa. Förutom svaga ekonomiska drivkrafter att arbeta kan det handla om bristande matchning mellan arbetsgivares behov och individens kompetens, avsaknad av arbetslivserfarenhet och kontakter, eller låg produktivitet. Sådana hinder är viktiga att beakta, eftersom ekonomiska incitament sannolikt har begränsad effekt för grupper som ändå har svårt att få arbete.

Mot denna bakgrund är det viktigt att studera i vilken utsträckning just bristande ekonomiska drivkrafter är en viktig anledning till utanförskap. Det är en utmanande empirisk uppgift men på senare tid har flera ambitiösa försök genomförts. Finanspolitiska rådet (2024) konstaterar att de ekonomiska incitamenten att ta ett arbete har ökat betydligt de senaste decennierna, bland annat till följd av jobbskatteavdraget och den allmänna löneutvecklingen. Rådets bedömning är därför att bristande ekonomiska drivkrafter inte är någon huvudförklaring till otillräcklig självförsörjning. Denna slutsats baseras på analyser med hjälp av typfallsmodulen i mikrosimuleringsmodellen FASIT. Samtliga typfall inbegriper hela skatte- och transfereringssystemet och fokuserar på drivkrafter inom försörjningsstödet och arbetslöshetsförsäkringen.

Liknande slutsatser dras i utredningen SOU 2025:15 *Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare*, som också genomför typfallsanalyser. Utredningen konstaterar att det sannolikt är relativt få biståndsmottagare som har möjlighet att arbeta, men som ändå avstår från arbete på grund av otillräckliga ekonomiska drivkrafter.

Positiva sysselsättningseffekter av andra typer av insatser

En jobbprenie är ett tänkbart sätt att öka drivkrafterna och försöka åstadkomma självförsörjning. Samtidigt finns det flera studier som visar att andra typer av arbetsmarknadsinsatser sannolikt har större effekt på sysselsättningen. Engdahl m.fl. (2023) sammanställer forskningsläget för olika kommunala insatser. Även om huvudfokus är på flyktingar och deras anhöriga finns det flera slutsatser som är allmängiltiga för försörjningsstödmottagare och andra grupper långt ifrån arbetsmarknaden. Även om kunskapsläget är sämre för insatser riktade mot försörjningsstödmottagare än för arbetslösa generellt drar Engdahl m.fl. (2023) slutsatsen att det finns flera insatser som har positiva sysselsättningseffekter för försörjningsstödmottagare. Exempel på sådana är utbildningsinsatser, subventionerade anställningar som liknar reguljära jobb, intensifierade matchningsinsatser och språkinsatser för personer med utländsk bakgrund.

IFAU:s studie om jobbstimulansen visar på en komplex bild

IFAU har i Vikström (2025) följt upp om jobbstimulansen är ett annat sätt att ge försörjningsstödsstagare incitament att söka och ta ett jobb. Rapporten diskuterar också en tänkbar jobbpremie. Rapporten visar att en jobbpremie har större inverkan för biståndsmottagarnas totala inkomst jämfört med jobbstimulansen, främst eftersom den också omfattar personer som helt lämnar ekonomiskt bistånd när de börjar arbeta. Det är relativt vanligt, eftersom många har en så pass hög inkomst att de inte längre kvalificerar sig för ekonomiskt bistånd.

Jobbstimulansen har därför mer begränsad ekonomisk betydelse eftersom det är relativt ovanligt att kombinera försörjningsstöd och lönearbete. En jobbpremie är därför relevant för en bredare grupp jämfört med jobbstimulansen, men det innebär samtidigt att jobbpremien är en dyrare åtgärd. Vikströms slutsats är att det oklart vilken av de två åtgärderna som är mest kostnadseffektiv. Rapporten bör inte tolkas som stöd för att införa en jobbpremie.

Om jobbpremien införs är det viktigt att den görs utvärderingsbar

Även om det finns ett par internationella studier om jobbpremier saknas det kunskap från Sverige. Om jobbpremien införs är det därför viktigt att premien införs på ett sätt som gör att den är utvärderingsbar. IFAU konstaterar att det i dagsläget är oklart om så är fallet. Förslaget om en jobbpremie innehåller olika tidsgränser för vilka som kan få en jobbpremie, vilket skulle kunna användas vid en effektutvärdering. Utmaningen är att en analys baserad på en sådan tidsgräns endast skulle jämföra personer som precis klarar tidsgränsen med personer som precis missar tidsgränsen och därmed inte kan få jobbpremien. Det begränsar storleken på urvalet och det är oklart om urvalet kommer att vara tillräckligt stort för att kunna genomföra en informativ effektutvärdering.

Kvalificeringstid, tidsgränser och takbelopp är viktigt

Även om IFAU inte tillstyrker huvudförslaget om en jobbpremie noterar vi att jobbpremien begränsas genom en kvalificeringstid om 6 månader med försörjningsstöd, en maximal premieperiod på 18 månader och ett takbelopp på 3 750 kronor per månad.

IFAU tar inte ställning till de exakta tidsgränserna eller belopp, men vill understryka att den här typen av begränsningar är viktiga. De bidrar till att motverka upprepat utnyttjande av systemet och håller nere kostnaderna för reformen.

I detta ärende har generaldirektören Martin Söderström beslutat. Johan Vikström har varit föredragande.

Martin Söderström
Generaldirektör

Referenser

- Arendt J N & C Kolodziejczyk (2017), "Effekter af to jobpræmieordninger for ledige", Kora working paper
- Arendt J N & C Kolodziejczyk (2019), "The Effects of an Employment Bonus for Long-Term Social Assistance Recipients", *Journal of Labor Research* 40, 412–427.
- Engdahl M, A Forslund & U Vikman (2023), "(Kommunala) insatser för att underlätta arbetsmarknadsinträdet för flyktingar och deras anhöriga", IFAU rapport 2023:8.
- Knoef, M. & J. C. van Ours (2016), "How to stimulate single mothers on welfare to find a job: Evidence from a policy experiment", *Journal of Population Economics* 29(14), 1025–1061.
- Matsudaira, J. D. & R. Blank (2014), "The impact of earnings disregards on the behavior of low-income families", *Journal of Policy Analysis and Management* 33(1), 7–35.
- Palviainen, H. (2022), "Incentivizing last-resort social assistance clients: Evidence from a Finnish policy experiment", *International Tax and Public Finance* 30, 1—19.
- Rosholm M & M Svarer (2020), "Kvantitativ evaluering af jobpræmieordningerne for langtidsledige 2017-2019", Metrica working paper.
- SOU 2025:15 Stärkta drivkrafter och möjligheter för biståndsmottagare,
- Van der Klaauw B, van Ours JC (2013) Carrot and stick: how employment bonuses and benefit sanctions affect exit rates from welfare. *Journal of Applied Economics* 28(2), 275–296.
- Vikström J (2025), "En beskrivning av jobbstimulansen, löneinkomster och ekonomiskt bistånd", IFAU rapport 2025:7.